

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

МАТЕРІАЛИ
круглого столу (вебінару)

«ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ, РЕАГУВАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ ЇХ
НАСЛІДКІВ»

23 лютого 2023 року
Харків

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова:

АНДРОНОВ Володимир Анатолійович, проректор з наукової роботи – начальник науково - дослідного центру Національного університету цивільного захисту України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор технічних наук, професор.

Заступник голови:

УДЯНСЬКИЙ Микола Миколайович, начальник факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, доцент.

Члени комітету:

АРТЕМЄВ Сергій Робленович, завідувач кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, доцент.

ДАНІЛІН Олександр Миколайович, начальник кафедри наглядово-профілактичної діяльності факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, доцент.

ОТРОШ Юрій Анатолійович, начальник кафедри пожежної профілактики в населених пунктах факультету пожежної безпеки Національного університету цивільного захисту України, доктор технічних наук, професор.

СОБИНА Віталій Олександрович, начальник кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, доцент.

ТЮТЮНИК Вадим Володимирович, начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, доктор технічних наук, професор.

ШЕВЧУК Олександр Русланович, начальник кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат наук з державного управління.

Технічний секретар:

ГАРБУЗ Сергій Вікторович, доцент наглядово-профілактичної діяльності факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування та ліквідація їх наслідків. Матеріали круглого столу (вебінару). – Харків: Національний університет цивільного захисту України, 23 лютого 2023. – 251 с.

Організаційний комітет (редакційна колегія) не несе відповідальності за зміст та стилістику матеріалів, представлених у збірнику.

© Національний університет
цивільного захисту України, 2023

Шановні колеги!

Вітаю вас з відкриттям круглого столу (вебінару) «Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування та ліквідація їх наслідків».

Це чудова нагода для спеціалістів і науковців, обмінятися досвідом, науково технічними розробками, відкриттями. Сподіваюсь, що науково-практичний захід стане вагомим внеском у розвиток питань запобігання надзвичайним ситуаціям та їх ліквідації.

Обмін досвідом дає можливість для фахівців з України та зарубіжжя зібратись і обговорити актуальні питання у сфері цивільного захисту.

Напрями наукових досліджень, що пропонуються є актуальними. Країна йде тернистим шляхом становлення та розвитку, враховуючи сьогодення, а саме існування нашої держави в цей особливий період.

Технократичний напрямок розвитку наукового прогресу й соціальні протиріччя передбачають виникнення нових небезпек. Багато загроз, катастроф та надзвичайних ситуацій, зокрема і у зв'язку з бойовими діями, мають глобальний характер і є небезпечними для всього людства. Тому загрози соціального та воєнного характеру збільшують ризик виникнення надзвичайних ситуацій.

Приємно відзначити участь у круглому столі наших колег та науковців з різних регіонів. Їх інтерес до проблем цивільного захисту свідчить про важливість і актуальність питань, які планується обговорити й вирішити на нашому науковому заході. Упевнений, що результати вебінару дадуть можливість представити свої наукові результати. Наш захід безсумнівно відповідає викликам часу. Він стане вагомим внеском у розробку нових методів попередження та ліквідації наслідків аварій і стихійних лих, а отже і в розбудову та становлення системи цивільного захисту нашої країни.

Бажаю всім учасникам круглого столу творчих успіхів, невичерпної енергії на шляху здобуття нових наукових звершень!

Проректор Національного університету
цивільного захисту України з наукової роботи –
начальник науково-дослідного центру
полковник служби цивільного захисту,
Заслужений діяч науки і техніки України,
доктор технічних наук, професор

Володимир АНДРОНОВ

МОНІТОРИНГ СТАНУ ЯКОСТІ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЗОНІ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

*Набока М.С., НУЦЗ України
Рашикевич Н.В., Ph.D, НУЦЗ України*

Хімічна промисловість, особливо під час виникнення надзвичайних ситуацій (НС), є дуже небезпечним джерелом впливу на життя та здоров'я населення. НС відбуваються на територіях, обмежених розмірами, в обмежені проміжки часу, тому характеризуються високоінтенсивним енерговиділенням та утворенням небезпечних речовин.

Статистика та інформаційні ресурси дозволяють стверджувати, що більшість небезпек супроводжуються процесами горіння [1].

До резонансних НС в хімічній промисловості останніх років можна віднести: 26.09.2019 р. в м. Руан, Франція, спалахнула пожежа на заводі Lubrizol, який виробляє спеціальні хімікати для транспорту, промисловості та споживчих ринків, внаслідок пожежі у 13 містах та селах поблизу заводу були зачинені школи та дитячі садочки; 30.08.2019 р. у с Чижки біля Львова, Україна, виникла масштабна пожежа на підприємстві «Ніка-Друк», яке веде торгівлю пакувальними матеріалами, розчинниками, спеціалізованими фарбами; 15.01.2021 р. у м. Калуші, що на Прикарпатті, Україна, сталася пожежа на території хімічного заводу «Карпатнафтохім»; 21.11.2022 р. на заводі в центральній провінції Китаю Хенань спалахнула масштабна пожежі. Полум'я забрало життя близько 40 людей, також є постраждалих; 15.01.2023 р. у Китаї стався вибух на хімічному заводі. Аварія сталася у провінції Ляонін на північному сході країни. Відомо про двох загиблих, 12 зниклих безвісти, 34 поранених.

Горіння характеризується потраплянням в атмосферу у великих кількостях сажі, моно- та діоксиду вуглецю та токсичних хімічних речовин, а також сполук, які, при взаємодії з парами води, утворюють кислоти. Саме ці фактори у своїй сукупності зумовлюють сильне відхилення екологічних параметрів навколоземного середовища від природних фонових значень.

Склад викидів шкідливих речовин залежить від матеріалів, що знаходяться у зоні вибуху і горіння. Цей склад априорі невідомий.

Поруч із викидами газів у зонах горіння утворюється аерозолі, тобто тверді вогнетривкі частинки речовини з характерним розміром від 10^{-8} до 10^{-3} м. Їх склад та концентрація також априорі невідомі.

Мішенню дії шкідливих та небезпечних речовин є респіраторна система живих організмів. Спектр патологічних змін при цьому широкий: від безпосереднього токсико-хімічного ушкодження слизової оболонки дихальних шляхів, гострого ларинготрахеїту до випадків злоякісних пухлин респіраторної системи [2].

Загальний рівень виконання покладених завдань на органи та підрозділи Державної служби України надзвичайних ситуацій (ДСНС України) залежить від матеріально-технічного забезпечення, яке потрібно систематично оновлювати у відповідності до сучасних загальноєвропейських вимог, впроваджувати багатофункціональні прилади, засоби дистанційного моніторингу.

На основі розгляду Норми табельної належності, витрат і термінів експлуатації пожежно-рятувального, технологічного і гаражного обладнання, інструменту, індивідуального озброєння та спорядження, ремонтно-експлуатаційних матеріалів підрозділів ДСНС України [3] можна відмітити недосконалість матеріально-технічної бази щодо проведення робіт з моніторингу та прогнозуванню, а також локалізації та

ліквідації наслідків НС з урахуванням забезпечення безпечних умов праці працівників служби цивільного захисту. Передбачено використання приладів радіаційної та хімічної розвідки ПРХР, газосигналізаторів автоматичні ГСА-12, ГСП-11, ГСА-1, газосигналізатора ГС-СОМ, УГ-2, газоаналізаторів-сигналізаторів ПАКТ, КОМПАС, ДОЗОР, військових приладів хімічної розвідки ВПХР, автоматичних сигналізаторів для визначення аерозолів спеціальних домішок АСП.

Зона виникнення надзвичайної ситуації, пов'язаної з пожежею за наявності небезпечних хімічних речовин, становить підвищену небезпеку для цивільних осіб, особового складу підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Таким чином, застосування засобів та систем, що дозволяють дистанційно отримати необхідну інформацію про стан забруднення зони надзвичайної ситуації газоподібними та твердими речовинами становить науково-практичний інтерес.

Лазерні засоби вимірювання для моніторингу зони НС мають низку незаперечних переваг:

- дистанційному визначенню підлягають шкідливі та небезпечні для здоров'я людини домішки;
- дозволяє виявляти декілька різних газових домішок;
- має високу чутливість: дозволяє виявити мінімальні концентрації порядку 1-10 ppb (ppb – одна частка домішок на мільярд частинок основного газу). У той же час гранично допустимі концентрації зазвичай становлять величини близько 1-100 ppm (ppm – одна частка домішок на мільйон частинок);
- дозволяє проводити діагностику не тільки газових домішок, а й аерозолів (твердих порошин або рідких мікрокрапель) в зоні виникнення НС.

Для виявлення та вимірювання параметрів забруднювачів рекомендується використовувати метод диференціального поглинання, а вимірювання концентрації кожної домішки необхідно проводити на двох частотах (на центральній частоті спектра поглинання випромінювання домішкою та за його межами). Лазерний монітор газових домішок в атмосфері пропонується покласти в основу пересувного лазерного комплексу змонтованого у спеціальній пересувній лабораторії у салоні автомобіля підвищеної прохідності для використання підрозділами ДСНС України. Для отримання оперативної інформації монітор слід сполучати з міні-комп'ютером (ноутбуком).

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту (ІДУ НД ЦЗ). Статистика пожеж. <https://idundcz.dsns.gov.ua/uk/statistika-pozhezh>
2. Liyao Yang, Cheng Li, Xiaoxiao Tang, The Impact of PM2,5 on the Host Defense of Respiratory System. *Frontiers in Cell and Developmental Biology*. Vol. 8. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcell.2020.00091/full>
3. Норми табельної належності, витрат і термінів експлуатації пожежно-рятувального, технологічного і гаражного обладнання, інструменту, індивідуального озброєння та спорядження, ремонтно-експлуатаційних матеріалів підрозділів ДСНС України: наказ ДСНС України № 358 від 29.05.2013 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/64216__674975

Соколов Д.Л. Покращення роботи багатфункціонального пристрою за допомогою вибіру лебідки	108
Лисенко О.М., Литвишко І.І. Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків на території Полтавської області	110
Майборода Р.І. Аналіз можливості проведення розрахунків на стійкість будівель та споруд до прогресуючого обвалення внаслідок пожежі	112
Мельниченко А.С. Розробка пін на основі гелеутворюючої системи та поверхнево-активних речовин з необхідним діапазоном часу твердіння	114
Назаренко С.Ю., Тігарев В.А. Визначення механічних властивостей матеріалу рукава високого тиску типу 1sn у поздовжньому напрямку	116
Неклонський І.М. Мережева модель проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт	118
Остапов К.М. Розробка ескізного проекту універсальної гусеничної пожежної машини	120
Остапов К.М. Підвищення ефективності застосування гелеутворюючих сполук	122
Охотський І.В. Відповідність захисних споруд потребам цивільного захисту	124
Панчишин Ю.І. Рекомендації щодо усунення запотівання панорамної маски газодимозахисника при роботі в умовах низької температури	126
Рагімов С.Ю. Всюдихідні транспортні засоби, як елемент покращення системи реагування на надзвичайні ситуації в Україні	128
Набока М.С., Рашкевич Н.В. Моніторинг стану якості атмосферного повітря в зоні надзвичайної ситуації	130
Рудаков С.В. Дослідження ефективності використання технічних засобів інформування пасажирів повітряних суден при виникненні надзвичайної ситуації	132
Сенчихін Ю.М., Дендаренко Ю.Ю. Особливості забезпечення безпеки та захисту особового складу в умовах ведення бойових дій	134
Скляр О.С. Місце несення служби поліцією діалогу під час надзвичайних ситуацій воєнного характеру	136
Левтеров О.А., Статівка Є.С., Разумний В.В. Вплив факторів надзвичайної ситуації на параметри акустичного приладу спорядження рятувальника	138
Савченко О.В., Медведєва Д.О. Використання гідрогелю із морської води для створення протипожежного бар'єру	140
Сухарькова О.І. Гасіння пожеж в природних екосистемах в умовах бойових дій	142
Тарадуда Д.В. Щодо захисту інформаційних систем підрозділів ДСНС	144
Татарінов І.М. Пожежна небезпека електромобілів та гібридних автомобілів	146
Третьякова Л.Д., Потьомкіна Г.Л. Особливості застосування засобів індивідуального захисту у ліквідації надзвичайних ситуацій	148
Тютюник В.В., Тютюник О.О., Долгий А.О. Особливості прийняття експертами ситуаційного центру управлінських антикризових рішень в умовах епідемічної небезпеки поширення COVID-19	150
Савченко О.В., Копачов М.В. Аналіз мобільних установок для подачі гелеутворюючих систем	153
Тютюник В.В., Калугін В.Д., Захарченко Ю.В. Особливості формування трас польоту безпілотних літальних апаратів під час оперативного моніторингу екологічної обстановки в районі надзвичайної ситуації	154
Тютюник В.В., Усачов Д.В. Геоінформаційна система акустичного моніторингу надзвичайних ситуацій місцевого рівня	156

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
КРУГЛОГО СТОЛУ (ВЕБІНАРУ)**

**«ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ, РЕАГУВАННЯ ТА
ЛІКВІДАЦІЯ ЇХ НАСЛІДКІВ»**

Технічний редактор Сергій Гарбуз

Підписано до друку 23.02.2023

Друк. арк. 6

Тир. 200 екз.

-

Формат А5

Типографія НУЦЗ України, 61023, Харків, вул. Чернишевська, 94